

**ARTUR GOROVEI – 150 ANI DE LA NAȘTERE**

„Marile personalități ale trecutului răzbat spre noi cu lecția lor de viață și de creație, de muncă și de slujire unui ideal”. Sunt cuvintele criticului literar E.Botezatu, care se referă la personalitatea complexă a lui A.Gorovei, comemorat astăzi și la Chișinău, după ce a fost elogiât în februarie la Bacău, apoi la Fălticeni, unde, în sfârșit, i s-a conferit post mortem titlul de Cetățean de Onoare al municipiului.

Dezvoltând ideea dnei prof.univ. E.Botezatu, constatăm că ea se regăsește și în mărturisirea pe care septuagenarul A.Gorovei o făcea unui prieten: „Mi se pare că nu concep viață decât așa cum am dus-o până astăzi: lucrând”.

Și dacă această lecție de viață și de creație este receptată diferit de la o generație la alta, este un fenomen firesc. Ceea ce rezistă însă timpului este, incontestabil, *valoarea operei*, de aceea datoria noastră morală, a urmașilor, este *să o repunem în circuit*.

Comunicarea noastră, focalizată pe actualitatea operei folclorice a lui Gorovei, se înscrie, în planul continuității, într-un demers de cercetare pe care l-am început în 1994, urmat și de un doctorat în litere cu subiectul *Artur Gorovei. Studiu monografic*, subiect pe care l-am investigat anume prin prisma *recuperării și repunerii în valoare a operei cărturarului*.

Studiul nostru sistematic s-a pliat, bineînțeles, și a continuat un parcurs străbătut de nume reprezentative în etnologia românească, precum Ion Mușlea, Gr.Vrabie și, nu în ultimul rând, Iordan Datcu și Petru Ursache, contribuția celor din urmă fiind una substanțială.

Entuziastă și difuză, activitatea lui A.Gorovei (1864-1951) s-a desfășurat în planuri diverse și, de cele mai multe ori, cu un amatorism evident, încât tema comunicării noastre, în formula propusă, poate să ridice un semn de întrebare. Nu însă, credem noi, și în cadrul acestei reuniuni la care participă cercetători și buni cunoscători ai vieții și operei celui care a stăpânit deopotrivă legea scrisă explicând-o „pe înțelesul” consumătorului neavizat în broșuri de popularizare a științei și culturii, dar și pe cea nescrisă, pe care avea să o descopere cu adevărat și să o cerceteze metodic prin și cu „Șezătoarea” (1829-1932).

Dacă supunem contribuția etnofolclorică a lui A.Gorovei în ansamblul culturii românești de la sf. sec. al XIX-lea și până în momentul de față unui examen critic obiectiv, observăm că o bună parte din creația sa rămâne de referință în domeniu prin nota de *originalitate și actualitate*.

Întru susținerea ideii de mai sus, am conceput și structurat demersul nostru pe câteva argumente pertinente, după noi. Primul este circumscris personalității științifice a lui A.Gorovei, care se impune în folcloristica românească și cea europeană prin „*Șezătoarea*” – cea dintâi revistă de specialitate din România. Aceasta a devenit în timp o valoroasă arhivă a creației populare românești valorificată pentru ulterioare teoretizări și exemplificări.

Plasând revista în plan diacronic, constatăm, fără rezerve, că publicațiile ulterioare „Șezătorii” nu au avut nici ponderea, nici ecoul și nici rolul acesteia în cultura românească. Numele directorului e legat organic de cel al revistei: „Și eu am trăit prin „Șezătoarea” și ea prin mine”, conchidea A.Gorovei într-o scrisoare adresată lui A.G. Stino.

În istoria folcloristicii *directoratul* cărturarului din Fălticeni se înscrie ca un model de consecvență și tenacitate, de asumare a greutăților ca parte componentă a luptei pentru o idee, în care a fost susținut de soția sa, al cărei efort în transcrierea materialelor pentru revistă înainte de a merge la tipografie rămâne unul exemplar. Astăzi o asemenea inițiativă, precum a fost cea a directorului celei mai longevive reviste de folclor, este abandonată, deoarece se mizează excesiv pe faptul că a dărâma este mai ușor decât a construi. În acest sens, facem trimitere la lucrarea *Tudor Pamfile și revista „Ion Creangă”*, semnată de D.V. Marin, în care rolul revistei din Fălticeni și al directorului ei sunt minimalizate fără argumente bine întemeiate, în favoarea publicației bărlădene și a conducătorului ei. Or, studiile de exegeză ale lui Ion Mușlea, O.Bârlea, I.Datcu, P.Ursache pun în lumină cu pertinență științifică locul și rolul revistei în contextul folcloristicii românești demonstrând contrariul.

Din metoda de culegere promovată insistent de director prin intermediul „Șezătorii” reținem ca fiind absolut întemeiate: impunerea metodei cartografice; notarea exactă a textului folcloric; înregistrarea variantelor; respectarea formei basmului din care se desprinde caracterul național românesc; culegerea elementelor lexicale populare și publicarea primului vocabular onomastic din 1893 și, nu în ultimul rând, elaborarea în același an a primului glosar de cuvinte dialectale din munții Sucevei.

Cel de-al doilea argument pe care se sprijină demonstrația noastră cu privire la actualitatea cărturarului se referă la cele 4 monografii folclorice: *Cimiliturile românilor* (1895), *Credinți și superstiții ale poporului român* (1915), *Descântecelor românilor* (1931) și *Ouăle de Paști* (1937). Acestea formează partea de rezistență din moștenirea etnofolclorică a lui A.Gorovei. Ele au devenit clasice, iar cercetătorul începutului de secol XXI continuă să le valorifice. Mărturie ne servesc lucrările din ultimele decenii, care pun în discuție aceleași subiecte abordate și de A.Gorovei acum 70-80 sau chiar peste 100 de ani în urmă și în care se citează, uneori copios, din sintezele folcloristului. Câteva titluri sunt relevante: *Ipostaze ale maleficului în medicina magică* de Antoaneta Olteanu; *Ornamentul în arta populară românească* de T.Bănățeanu și Marcela Focșa; *Etnoiatrie - iatrosomie* de V.Bologa; *Arta încondeierii ouălor* de Cornel Irimia și Nic. Dunăre; *O viziune românească a lumii* de Ovidiu Papadima; *Universul mitic al românilor* de O.Kernbach ș.a.

Și reeditarea operei folcloristului de către Iordan Datcu, care manifestă o preocupare statornică pentru acest segment definitiv al creației lui A.Gorovei, este o dovadă certă a faptului că monografiile amintite și câteva studii comparative sunt indispensabile studiului științific al folclorului actual.

Este apreciabil faptul că în 2001 a fost reeditat în volum, după 64 de ani de la apariție, și studiul despre *Ouăle de Paști* (1937), care ajunsese o raritate bibliografică, cu atât mai mult cu cât modelele utilizate de români în secolele trecute și citate de monografist conservă în simbolistica desenelor vechi motive caracteristice popoarelor sedentare de o circulație foarte redusă astăzi.

Referindu-ne pe scurt la fiecare monografie în parte, în ordinea apariției lor, punctăm următoarele. Deși nu a epuizat repertoriul speciei, *Cimiliturile românilor*, ca de altfel și *Credinți și superstiții...* sau *Descântecelor românilor*, sunt primele colecții tip corpus de acest fel. Studiile lui G.Pascu, Ov.Papadima, I.C. Chițimia, Lidia Sfârlea, S.Moraru, R.Niculescu și ale altor specialiști, care au cercetat tematica, structura și poetica speciei, oferindu-ne observații concludente despre specificul ghicitorii românești, utilizează baza de date la nivelul textului din lucrarea lui A.Gorovei în primul rând.

Lucrarea *Credinți și superstiții ale poporului român*, pentru care folcloristul a fost premiat de Academia Română, după o perioadă de „refugiu în ilegalitate forțată”, ca rezultat al preceptelor regimului comunist și combătută cu ardoare și de religie, a revenit astăzi în atenția cititorului.

Explicația este simplă. Studiul mentalităților sub aspect etnologic, social, psihologic, istoric etc., într-o Europă care tinde spre formarea unei comunități din state atât de diferite, este un imperativ al timpului. Culegerea despre superstiții răspunde deopotrivă tuturor științelor preocupate de această problemă, fiind singulară ca studiu despre evoluția formelor de gândire ale poporului român.

Fiecare specialist regăsește în acest material, ce se rezumă la arealul românesc și a cărui vechime se situează cu preponderență în sec. XVI-XIX având o accesie până în timpuri imemorabile, exemple și o informație inedită. Etnologici și sociologici ca Ion A. Condrea, Aurel Cozma, Ernest Bernea, Gh.Pavelescu, Antoaneta Olteanu vor scruta prin prisma culegerii lui A.Gorovei ipostaze cu privire atât la fondul național de credințe și superstiții, cât și la cel universal impregnant în celui dintâi și invers; vor stabili mecanismul formării acestora și circumstanțele determinante; vor arăta specificul receptării fenomenelor și lucrurilor din jur, precum și potențele logico-intuitive ale omului superstițios etc. Șirul problemelor ar putea fi continuat. Noi am semnalat doar o parte dintre acestea, care pot fi elucidate în baza corpusului de texte la care ne referim, elaborat de A.Gorovei, întâi de toate, întru aceeași idee romantică de salvare a tezaurului spiritual al poporului ce mai păstra la începutul sec. al XX-lea „supraviețuiri” dintr-un trecut îndepărtat.

Subiectul culegerii *Credinți și superstiții ale poporului român* este, într-adevăr, foarte complex, dificil și mereu actual, datorită faptului că explorează zonele „ascunse” ale spiritului uman. Omul contemporan emancipat și civilizat se arată tot mai curios față de credințele și superstițiile depozitate în sistemul său de gândire și, implicit, în cel comportamental.

Sperăm că republicarea lucrării în 2013, de atâția ani interzisă (în orice caz, nereeditată), va marca, poate, un hotar în rejudecarea acestor specii folclorice care nu mai pot fi „reconstituite astăzi, prin culegeri, după scurgerea unei perioade așa de lungi și a dezmembrării vechii mentalități rurale” (I.Oprisan).

În ce privește studiile *Ouăle de Paști* și *Descânțele românilor* – acesta din urmă considerat de N.Iorga „fundamental” și apreciat de etnologul francez Arnold Van Gennep – trebuie să precizăm că acestea servesc drept model până astăzi; modelul unui specialist și om cult care și-a permis și abordări comparative. Prezumția lui Moses Gaster referitoare la volumul despre descânțele s-a adevărat în timp: „Cartea dăruită va rămâne un monument neprețuit și bază nestrămutată pentru cercetările științifice asupra originii acestor descânțele și paralele lor în literatura universală”.

În contextul cercetărilor etnografice din țară și de peste hotare, lucrarea lui A.Gorovei *Ouăle de Paști* (1937) este prima monografie și cel mai întins studiu în Europa. Afirmația, precum ne-am convins consultând și lucrări din străinătate, rămâne valabilă și peste cca opt decenii de la apariția monografiei.

Rezumând cele consemnate mai sus, A.Gorovei folcloristul a fost un deschizător de drumuri, fapt pentru care specialistul de azi, dar și cel de mâine se va apleca mereu asupra operei sale stabilindu-i valoarea și locul de fiecare dată.

„Am fost mânat de dorul de a contribui, cum și pe cât mi-a fost cu putință, la înălțarea poporului meu, dezgropând și dând la iveală comoara din sufletul unui neam amărât”, mărturisea cărturarul din Fălticeni.

Judecând din perspectiva celor 150 de ani de la naștere, conchidem că A.Gorovei nu s-a numărat practic niciodată printre cei uitați de generațiile următoare; dimpotrivă, fiecare dintre acestea a descoperit noi valențe ale complexelor și unicelor sale sinteze consacrate culturii populare și cunoașterii aprofundate a spiritualității românești.

Misiunea oamenilor de cultură și știință de astăzi trebuie să fie convergentă cu aceea a oamenilor de cultură și știință de ieri. În acest sens, viața și activitatea lui Artur Gorovei constituie un exemplu demn de urmat.

**Loretta Gandrabura,**  
*Ministerul Educației*